

ВІДГУК

доктора юридичних наук, професора Конопельського Віктора Ярославовича на дисертацію Варави Д.В. «Запобігання втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми обумовлюється тим, що тематика незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів вже довгі роки не втрачає своєї актуальності. Швидкі темпи наркотизації населення, розширення асортименту пропозиції наркотиків, збільшення обсягів їх постачання, залучення до вживання великої кількості населення, особливо молоді, втягування України у світову індустрію наркобізнесу, – лише незначний перелік загроз, що обумовлює підвищений ступінь небезпеки діяльності пов'язаної з незаконним вживанням наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. В силу специфічного економічного, соціального, демографічного становища; вигідного географічного розташування, наша держава виявилася однією із найпривабливіших територій для незаконного збагачення злочинців за рахунок збуту наркотиків.

Присутність наркобізнесу в Україні обумовлений сукупністю факторів що спонукають до розвитку наркозлочинності. Злочинні формування, які здійснюють розповсюдження наркотичних засобів, намагаються моделювати попит на наркотики, використовуючи для цього всі доступні можливості, враховуючи особливості підліткової психології. Наркотики стали широкомасштабним засобом деморалізації молодого покоління України і знищення його майбутнього. Україна, яка є невід'ємною частиною світового суспільства, не могла довго перебувати поза тенденціями зростання немедичного споживання наркотиків, яке відбувається протягом останніх десятиріч у світі. Нелегальне розповсюдження охоплює широкі кола нашого суспільства і сприяє зростанню рівня злочинності, смертності населення,

трагедії сімей та руйнуванню багатьох людських доль. Висвітлення питання запобігання незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у науковій літературі та монографічному рівні не нова, адже вказане соціальне негативне явище особливо турбує суспільство протягом останніх десятиріч.

Наведене свідчить про те, що дисертація Варава Дмитра Віталійовича «Запобігання втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні» з урахуванням сучасного стану кримінального, кримінального процесуального законодавства та правоохоронної діяльності є надзвичайно **актуальним**, оскільки розкриває сутність феномену кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, надає нові знання про їх детермінацію та дозволяє застосувати на практиці рекомендації щодо побудови системи запобігання цим кримінальним правопорушенням у сучасних умовах.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

У ході вивчення дисертації та наукових публікацій автора, з'ясовано, що наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом є обґрунтованими і переконливими. Дослідження є структурованим, послідовним та логічно пов'язаним, відповідає поставленій меті та завданням, заявленим у роботі. Автором використано значну кількість вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти України.

Дослідження здійснено спираючись на узагальнені дані отримані під час аналізу матеріалів МВС України, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України; матеріали Управління ООН з наркотиків та злочинності (UNODC) та Європейського центру з контролю за наркотиками і наркоманією (EMCDDA); зведені дані вивчення 180 кримінальних проваджень відкритих за ст. 304, 315 КК України про втягнення осіб віком 14–35 років у

незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів упродовж 2016–2023 рр. з усіх областей країни; узагальнені результати опитувань 200 слідчих/дознавачів, 170 працівників карного розшуку, 80 працівників боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України та Головних управлінь Національної поліції у м. Києві, Дніпропетровській, Київській, Львівській, Одеській областях; анкетування 370 студентів Національної академії внутрішніх справ

Основні результати дослідження опубліковано в семи наукових працях, серед яких три статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук та міжнародних наукометричних баз, чотири статті – у збірниках тез наукових доповідей.

Вивчення дисертації та оцінка наукових публікацій автора дає підстави стверджувати про обґрунтованість результатів дослідження у галузі кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права, як для теоретичного та практичного застосування в межах заявлених автором мети та завдань.

Нами зафіксовано уміле використання автором широкого спектру сучасних методів наукового пошуку, що також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом висновків і рекомендацій. Дослідження Варави Д.В. виконано на високому науковому рівні, наукові публікації відображають основний зміст усіх розділів дисертації.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. За своїм змістом дисертація Варави Дмитра Віталійовича є одним з перших в Україні комплексним монографічним дослідженням теоретичних і практичних проблем в якому представлено ґрунтовну кримінологічну характеристику, систему детермінант та запропоновано систему заходів запобігання кримінальним правопорушенням, пов'язаних із незаконним вживанням молоддю наркотичних засобів,

психотропних речовин або їх аналогів. У роботі сформульовано низку нових положень, висновків і пропозицій.

Автором вперше: запропоновано кримінологічну методику запобігання втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів, яка включає в себе узагальнену міжнародну, іноземну та вітчизняну практики, кримінологічну характеристику стану і тенденцій такого втягнення, осіб-злочинців та детермінантів, на основі чого розроблена система заходів запобігання на різних кримінологічних рівнях (загальносоціальний, спеціально-кримінологічний, індивідуально-профілактичний) з урахуванням віктимологічної складової (віктимологічний); надано поняття втягнення молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів під яким слід розуміти певні дії, що вчиняються суб'єктом кримінального правопорушення з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на особу віком від 14 до 35 років з метою викликати у нього рішучість взяти участь у вживанні наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; обґрунтовано (на основі аналізу статистичних показників за 2016–2023 рр.), що наркозлочинність характеризується щорічним збільшенням втягнення молоді у вживання наркотиків й залучення до організованих наркогруп, які спеціалізуються на контрабанді, виробництві, виготовленні, придбанні, зберіганні, перевезенні, пересиланні, збуті наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, а їх діяльність латентонізована, чому сприяє реформування правоохоронних органів, зокрема підрозділів по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, військові дії, міграція населення; розроблено типологію осіб, які втягують молодь у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, що враховує вид суспільно небезпечного діяння, наркотичну залежність, глибину та стійкість злочинних проявів, мотиви злочинної діяльності: *професійний* – особи, які не вживають наркотичні засоби, професійно беруть участь у незаконному обігу наркотиків й втягують до злочинної чи іншої антигромадської діяльності інших; *кримінальний* – особи, які вживають наркотичні засоби самі, не пов'язані з

організованим незаконним наркообігом; *організований* – особи, які належать до організованих злочинних груп; *сімейний* – особи, які пов'язані родинними зв'язками; представлені загальносоціальні стратегічні пріоритети державної політики щодо наркотиків, які спрямовані на недопущення розвитку кримінальної активності й розповсюдженості наркотичної зараженості суспільства, в основі яких є прийняття Державної комплексної програми боротьби зі злочинністю молоді, яка сприятиме реалізації таких стратегічних напрямів й розробці регіональних планів запобігання наркозлочинності, а також прийняття авторського проєкту *Програми заходів запобігання втягненню молоді до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів на 2025–2027 рр.*;

Окремі положення дістали свого розвитку. Наукове обґрунтування стадій втягнення молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів (способів впливу на жертву з метою сформувати в нього рішучість взяти участь у вживанні наркотиків): підготовча (підбір жертви, яку можна залучити до вживання наркотиків, створення в неї зацікавленості до вживання, послаблення контролю за власними діями); безпосереднього вчинення – застосування одного з видів втягування (фізичне, психічне; психолого-фізичне шляхом обіцянок, обману, погроз тощо); приховування (перешкоджання отриманню інформації про втягнення, надання завідомо неправдивої інформації, спотворення самого втягнення) з метою вибору або розроблення ефективних заходів запобігання на кожній із них або відмежування від протиправних діянь, учинених потерпілим за власною ініціативою; унормування використання терміну «втягнення» у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, який повною мірою відповідає юридичній природі вчинення кримінальних правопорушень відносно осіб віком 14–18 років шляхом доповнення КК України новою ст. 315-1 «Втягнення неповнолітніх у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів»; кримінологічні підходи до міжнародних (запобігання втягненню молоді у вживання наркотиків, що

характеризуються конвенційністю, співробітництвом та інституціональністю, використанням багатосторонніх міжнародно-правових норм, що диференціюються на загальні та спеціальні) та іноземних (застосування «силових методів» (Китай, Малайзія, Пакистан, Таїланд); «жорсткого контролю», максимізація запобіжних заходів (США, Великобританія, Франція); лібералізація обігу наркотиків, легалізації деяких видів (Нідерланди, Іспанія) практик з виокремленням параметрів (обсяги) і напрямів імплементації кращих з них у вітчизняну правозастосовну систему; характеристика осіб, які втягують молодь до вживання наркотиків, які у більшості випадків є наркозалежними, мають відхилення, судимість з характерними рисами егоїзму, жорстокості, агресивності тощо, з виокремленням класифікаційних груп: ситуаційні, нестійкі, злісні та особливо небезпечні; спеціально-кримінологічні заходи запобігання у рамках оперативного супроводження, в частині виявлення кримінальних правопорушень шляхом розширення підрозділів поліції по боротьбі з наркозлочинністю й підвищення професійного відбору до них; розроблення Положення щодо удосконалення порядку регулювання законного обігу наркотичних засобів, правової регламентації лікування хворих на наркоманію, їх соціальної реабілітації; укріплення та розвиток спеціалізованих медичних установ антинаркотичного профілю, забезпечення дієвої взаємодії органів і організацій які ведуть боротьбу з наркозлочинністю по створенню бази даних осіб, які продовжують немедичне вживання наркотиків; індивідуально-профілактичні заходів запобігання спрямовані припинення кримінальної протиправної діяльності осіб пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів за напрямами притягнення осіб до кримінальної відповідальності із застосуванням передбачених кримінальним законом заходів покарання, інших заходів кримінально-правового впливу; постпенітенціарної профілактики.

В роботі містяться і інші положення, висновки та пропозиції теоретичного і практичного характеру, які істотно розширюють наукові знання про феномен кримінальних правопорушень, що вчиняються у сфері

незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів і особливості їх запобігання, а результати дослідження свідчать про цілісність наукового пошуку, завершеність та значущість новизни отриманих результатів не лише для теорії, а й для практичної діяльності. Наукові публікації, відображають основний зміст усіх розділів дисертації, а також основні положення і результати дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Автором проаналізовано, узагальнено та збагачено фундаментальні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права, досліджені історичні та методологічні засади у сфері аналізу злочинності, вивчення проблем детермінації та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються у сфері незаконного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Науково-теоретичним підґрунтям дисертації виявилися наукові праці фахівців, у тому числі зарубіжних, у галузі філософії, загальної теорії держави і права, кримінології, кримінального, кримінально-виконавчого права, психології; положення та висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, які регламентують порядок протидії злочинності, а також запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються у сфері незаконного вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Автором досягнуто мету дослідження, а саме, теоретичне узагальнення та розв'язання комплексної науково-прикладної задачі запобігання втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин їх аналогів з розробленням пропозицій і рекомендацій, спрямованих на удосконалення законодавства й правоохоронної практики.

Крім цього, автором для досягнення мети та завдань дисертаційного дослідження використано широкий методологічний інструментарій.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння

здобувачем методологією наукової діяльності. Не викликають заперечень ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Останні забезпечуються: застосуванням дослідницьких методів сучасної теорії пізнання, у тому числі як загальнонаукових методів (діалектичний, історичний, системно-функціональний, структурно-логічний), так й методів, притаманних дослідженням у правових науках (порівняльно-правовий, формально-юридичний, історико-правовий та ін.), а також методів, властивих конкретно-соціологічним дослідженням (статистичні методи, вивчення правових документів, статистичних відомостей, анкетування та ін.). Робота виконана на високому методологічному рівні, що свідчить про вдале опанування дисертантом методологією наукової діяльності.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані дисертантом у роботі висновки і пропозиції впроваджені і використовуються у освітньому процесі, науковій та практичній діяльності, на що вказують акти впровадження у додатках дисертації:

законотворчій діяльності – шляхом внесення змін до КК України та прийняття ряду нормативно-правових актів спрямованих на запобігання втягненню молоді до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин та їх аналогів;

діяльності Національної поліції України – при розробленні й удосконаленні відомчих (міжвідомчих) нормативно-правових актів, підготовці методичних рекомендацій з питань організації запобігання кримінальним правопорушенням у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (акт Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України від 17 листопада 2022 р. № 3833);

освітньому процесі та науково-дослідній роботі – під час підготовки лекцій, навчальних і практичних посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з кримінології, кримінального права, кримінального процесуального права, а також при проведенні різних

видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовці бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081 «Право» та в системі підвищення кваліфікації працівників поліції (акт Національної академії внутрішніх справ від 25 грудня 2022 р.).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Структура та зміст дисертаційного дослідження Варави Дмитра Віталійовича на тему: «Запобігання втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні» характеризується логічно побудованою, зумовленою поставленими метою та завданнями дослідження, його об'єктом і предметом, відповідає логіці наукового пошуку. Має чітку структуру, визначену вимогами, що викладені у положеннях МОН.

Композиційно складається з анотації, списку опублікованих праць, вступу, трьох розділів, що включають 9 підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

В **анотації** дисертації автором викладено в стислій формі основні здобутки та отримані результати, тези, ідеї, категорії та поняття, запропоновані напрямки та шляхи вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення та запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

У вступі обґрунтовано вибір теми дисертації та її актуальність, визначено мету, об'єкт, предмет дисертаційного дослідження, поставлено завдання дослідження. Зазначено зв'язок роботи із науковими темами, програмами, планами. Представлено методи дослідження із зазначенням підрозділів в яких вони використовувалися. Окреслено наукову новизну отриманих результатів, практичне значення отриманих результатів та описано дані щодо реалізації основних теоретичних положень та практичних результатів.

Перший розділ присвячений теоретичним засадам втягнення молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Автор

доводить, що вивчення досвіду аналізу і запобігання втягнення молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів останнім часом перетворилося на один із важливих напрямів дослідження у вітчизняній кримінології. З початком російської широкомасштабної агресії проти України і окупацією значної частини території нашої країни, одним із наслідків війни зафіксовано суттєве збільшення рівня споживання і торгівлі наркотиками. Особливо гострою ця проблема виявилась на наших територіях у місцях деокупації та у зонах, наближених до активних бойових дій.

Надано поняття втягнення молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів під яким слід розуміти певні дії, що вчиняються суб'єктом кримінального правопорушення з будь-яких мотивів і пов'язані з безпосереднім впливом на особу віком від 14 до 35 років з метою викликати у нього рішучість взяти участь у вживанні наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. На основі такого визначення здійснено класифікацію видів втягування у вживання наркотиків, які проявляються у вигляді дій пов'язаних: із застосуванням втягувачем щодо жертви психологічного, фізичного, психологічного і фізичного насильства.

Узагальнені кримінологічні підходи до міжнародних (запобігання втягненню молоді у вживання наркотиків, що характеризуються конвенційністю, співробітництвом та інституціональністю, використанням багатосторонніх міжнародно-правових норм, що диференціюються на загальні та спеціальні) та іноземних (застосування «силових методів» (Китай, Малайзія, Пакистан, Таїланд); «жорсткого контролю», максимізація запобіжних заходів (США, Великобританія, Франція); лібералізація обігу наркотиків, легалізації деяких видів (Нідерланди, Іспанія) практик з виокремленням параметрів (обсяги) і напрямів імплементації кращих з них у вітчизняну правозастосовну систему.

У **другому розділі** автором надано кримінологічну характеристику втягнення молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, проаналізовано стан, динаміку, структуру та географію втягнення

молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. Заслугове на схвалення характеристика причин та умов кримінальної протиправності, а також характеристика осіб, які втягують молодь у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Варто погодитися з автором, що головним залишається те, що злочинна спрямованість особистості в силу її способу життя і поведінки створює передумови для вчинення саме кримінальних протиправних діянь. Отже, першочергове значення мають умови суб'єктивного характеру, центральною є проблема особистості, але дуже істотну роль відіграє й соціальне середовище.

За твердженням здобувача, проведеним дослідженням встановлено, що за характером злочинної спрямованості варто виокремити *алкогольно-наркотизований тип* особи-злочинця (підтипи: ситуаційний; нестійкий; злісний; особливо небезпечний) й охарактеризувати особу, яка втягує молодь у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів так: чоловік (74 % кримінальних проваджень) віком 25–35 років (59 %), неодружений (38 %), офіційно не працевлаштований (54 %), має повну загальну середню (65 %) або професійно-технічну освіту (22 %), схильний до вживання алкогольних напоїв, наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів (75 %). Дітей нерідко втягують у злочину діяльність раніше судимі особи (45,3 %), а також батьки чи особи, що їх замінюють (18,3 %).

Враховуючи глобальні перетворення у державі, автор виділяє низку детермінант, особливо значущих для існування, самовідтворення і поширення наркозлочинності:

- економічна криза, яка посилюється під час військових дій, досягнення загрозливого рівня безробіття, що має суттєве значення для значної частини населення, внутрішня і зовнішня міграція, відсутність легальних альтернатив заробітку та схиляння до участі у наркобізнесі, суттєве перевищення доходів від наркобізнесу над легальним сектором економіки, нестабільна економічна ситуація в державі та занепад малого та середнього бізнесу тощо;

- політичні детермінанти, тобто неналежна наукова обґрунтованість здійснюваної антинаркотичної політики її непослідовність, слабка ефективність парламентського та громадського контролю у цій сфері, непослідовність у проведенні суспільних перетворень, що не може не позначитися на виконанні владними інститутами своїх функцій та повноважень;

- в організаційно-управлінській сфері все ще слабка робота з громадськістю, недостатня взаємодія між правоохоронними структурами щодо протидії та запобіганню наркотизму;

- в правовій сфері, не завжди обґрунтована зміна законодавства, особливо нормативної бази в сфері протидії та запобіганню незаконному обігу наркотиків.

Третій розділ дисертації присвячений аналізу системи заходів запобіганню втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні. Автор їх поділяє на систему загальносоціальних заходів; спеціально-кримінологічних заходів запобіганню втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів та комплекс індивідуально-профілактичних заходів запобіганню втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. Автор наголошує на комплексному підході у запобіганню досліджуваному виду злочинності. Грунтуючись на зарубіжному, вітчизняному досвіді запобіганню втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів, дисертант надає комплекс заходів загально-соціального, спеціально-кримінологічного та індивідуального характеру, які у повній мірі корелюють із сучасним станом злочинності, її детермінантами та кримінологічною характеристикою осіб, які вчиняють подібні злочини. Позитивним є також той факт, що автором у роботі представлені результати супроводжуються специфічними кримінологічними моделями. Комплексне опрацювання та систематизація відомостей з наукових джерел і норм права в їх генезисному та порівняльно-правовому аспектах дало

можливість автору сформулювати своє бачення наукової проблеми та розробити власні наукові положення, висновки і рекомендації, що відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

1) Загалом, серед науковців і дотепер тривають дискусії щодо доцільності використання термінів «схиляння» та «втягнення» у конструкціях норм Кримінального кодексу України. Обидва ці терміни вживаються, характеризуючи об'єктивні сторони певних кримінальних правопорушень. Так, термін «схиляння» зустрічається у ст. 120 (Доведення до самогубства), 315 (Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів), 324 (Схиляння неповнолітніх до вживання одурманюючих засобів). Неодноразово застосовує законодавець і термін «втягнення», зокрема, у ст. 149 (Торгівля людьми), 258-1 (Втягнення у вчинення терористичного акту), 303 (Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією), 304 (Втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність) КК України.

Для визначення та обґрунтування доцільності використання терміну «втягнення» в аспекті предмету дослідження, пропонуємо вдатися до концептуального наукового аналізу головного терміну дисертаційної роботи.

2) Досить ґрунтовно дослідивши питання зарубіжного досвіду та вивчивши таким чином практику чималої кількості країн з означеного предмета дослідження, дисертанту варто було б запропонувати впровадження у законодавчу діяльність України ті позитивні моменти і надбання, які б дали б можливість удосконалити вітчизняну правову систему та практику (підрозділ 1.3. «Міжнародний та іноземний досвід запобігання втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів» (с. 76-100 дисертації), що важливо з точки зору інтеграційних процесів, які здійснюються у нашій державі та спрямовані на гармонізацію законодавства з вимогами Європейського Союзу, кандидатом на вступ до якого є Україна.

3) Потребує наведення додаткових аргументів на користь твердження дисертанта про високий рівень латентності втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (с. 114-115). Скоріш за все, це інтуїтивне припущення, ніж доказове твердження, оскільки як такого, дослідження рівня латентності в дисертації не здійснювалося, не вказується методика дослідження цього питання, відсутні розрахунки оцінювання рівня латентності. Показово і те, що висновок про високий рівень латентності робиться у контексті з'ясування причин зниження кількості зареєстрованих злочинів, пов'язаних зі втягненням до вживання наркотиків за останні роки (с. 233). Видається, що спиратися на результати інших досліджень, або апелювати до результатів опитування практичних працівників, яким не запропонована шкала оцінювання рівня латентності, не найкращий метод одержання більш-менш об'єктивної інформації.

4) У підрозділах 3.2 та 3.3 автор розкриває заходи індивідуально-профілактичного та віктимологічного втягнення молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів й пропонує доцільність ведення обліку жертв кримінальних правопорушень, зумовлену значною кількістю випадків набуття латентними жертвами рецидивних ознак. Водночас, особливості кримінологічних заходів запобігання, які з високою ймовірністю можуть бути втягнуті у вживання наркотиків, повинні включати передвіктимологічний та поствіктимологічний (реабілітація) стани й бути спрямовані на забезпечення їх особистої безпеки, відвернення і припинення протиправних дій відносно них, мінімізацію шкідливих наслідків із запровадженням в правоохоронну діяльність: а) кримінологічних методик віктимологічного запобігання (реабілітації жертв); б) алгоритмів (програм) дій поліцейських, які включають не просто виявлення молоді з підвищеною віктимністю та постановку їх на профілактичний облік, а захист, своєчасне припинення відносно них кримінальних правопорушень або запобігання їм на стадії підготовки або вчинення.

5. Відповідно до вимог, що пред'являються до такого виду дисертаційних розробок, автор по кожному розділу дисертації сформулював висновки (с. 101-103; 165-167; 227-229 дисертації). Проте, їх кількість по розділах не співпадає з кількістю підрозділів, а також носить формальний характер, позаяк зі змісту яких не в повній мірі можна з'ясувати, що доведено, встановлено, сформульовано тощо по кожному проаналізованому завданню дисертації, яке за назвою є тотожним назві підрозділу.

Вказані зауваження та рекомендації носять дискусійний характер і не знижують загальної позитивної оцінки представленого до захисту дисертаційного дослідження, і можуть бути враховані у ході подальших наукових досліджень.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час аналізу рецензованої дисертації та опублікованих праць Варави Д.В. фактів порушення академічної доброчесності (плагиату, фальсифікацій, фабрикацій тощо) не виявлено. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використані методики дослідження та джерела інформації містять відповідні посилання. Дисертація є завершеною, самостійно виконаною роботою, що має вагоме теоретичне і прикладне значення.

Висновок

про відповідність дисертації встановленим вимогам.

У підсумку варто зазначити, що дисертаційне дослідження Варави Д.В. на тему: «Запобігання втягненню молоді у вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» відповідає спеціальності 081 – Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України

від 23 березня 2016 року (зі змінами і доповненнями, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року (зі змінами, внесеними постановою Кабінету Міністрів України від 21 березня 2022 року № 341), Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а його автор – Варава Дмитро Віталійович – на основі публічного захисту заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Опонент:

**Завідувач кафедри кримінального
права та кримінології
Одеського державного університету
внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Віктор КОНОПЕЛЬСЬКИЙ

ПОГОДЖЕНО:

**Перший проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор**

Сергій БРАТЕЛЬ